

investigated lexemes has been outlined, the systemic and the semantic peculiarities of the spacious adjectives have been described. The analysis of the semantic structure of the spacious adjectives has proved the fact about the availability of more than one semantic feature.

Key words: space, spaciousness, microfield, semantic structure, componential analysis, lexico-semantic group.

Стаття надійшла до редколегії
31.03.2014 р.

УДК 811.111:81'28

Марина Колісник

Граматичні відхилення в мові північно-східного діалекту Англії

У статті на підставі аналізу матеріалів архіву інтерв'ю представників північного сходу Англії «Talk of the Toon» з'ясовано наявність граматичних відмінностей у мовленні носіїв цього діалекту. За ознаками часових проміжків функціонування діалекту, а також статі, віку та соціокультурного рівня його носіїв сформовано матриці частотних показників морфологічних і синтаксичних відхилень північно-східного діалекту. З'ясовано загальну закономірність подальшого розвитку діалекту як складової частини сучасної англійської мови Англії.

Ключові слова: північно-східний діалект, аналіз, морфологічні та синтаксичні особливості, перспективи функціонування.

Постановка наукової проблеми та її значення. Вивчення особливостей функціонування різновиду мови, який вважають діалектом, не має сенсу без розгляду його трьох мовних рівнів. Це зумовлено тим, що саме відмінності на фонетичному, лексичному та граматичному рівнях вирізняють його з-поміж решти об'єктів дослідження варіантології. Поряд із цим особливого значення для повноцінного вивчення набуває з'ясування соціокультурного рівня носіїв того чи того діалекту, оскільки поширення мовних різновидів пов'язане значною мірою з такими соціальними процесами, як міграція сільського населення, глобалізація, усе вищий рівень освіти тощо. Щодо граматичного прошарку північно-східного діалекту (далі ПСД), то на сьогодні відомі вузькоспеціальні роботи таких лінгвістів, як К. Макдоналд [4], Б. Кортманн [3] та ін. Проте відсутність комплексних досліджень особливостей функціонування граматичних одиниць ПСД Англії з урахуванням низки соціокультурних ознак його носіїв затримують певним чином подальший розвиток лінгвістичного знання у визначенні статусу та передбаченні специфіки його функціонування як різновиду мови.

Мета статті – проаналізувати наявність граматичних відмінностей у мові представників північного сходу Англії трьох часових проміжків із огляду на їх вік, стать, соціокультурний рівень.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Під час огляду результатів відомих досліджень [1; 2 та ін.] граматичних особливостей ПСД виявлено його одинадцять морфологічних і п'ять синтаксичних відмінностей від стандартної англійської мови. Крім того, через аналіз графічної фіксації діалогів інформантів-носіїв ми встановили додаткові відмінності і на морфологічному, і на синтаксичному рівні. Так, наприклад, у цих діалогах наявне використання займенника третьої особи множини в непряму відмінку *them* замість вказівного займенника однини *that* і множини *those*, та вживання іменників на позначення відрізків часу (*year, month*) і грошових валют (*pound*) в однині з числівниками.

При визначенні соціального аспекту вживання граматичних одиниць ПСД ми спиралися на соціокультурний рівень, вік і стать інформантів, а також розглядали генезис досліджуваного різновиду англійської мови на матеріалі трьох часових проміжків. На основі рівня освіти та роду діяльності соціокультурні рівні 156 мовців диференційовано на високий, середній, низький. Віковий показник розділив носіїв діалекту віком від 16 до 70 років на шість укрупнених груп із діапазоном приблизно в 10 років. Таким чином ми отримали такі вікові групи: А) 16–21, Б) 21–30, В) 31–40, Г) 41–50, Д) 51–60, Е) 61–70. Часові проміжки проведення опитувань, відповідно до архіву інтерв'ю представників північного сходу Англії «Talk of the Toon» [5], марковано трьома часовими відрізка-ми: 1960–1970-ті рр., 1990-ті рр. та 2000-ті рр.

За результатами дослідження мовлення носіїв ПСД Англії встановлено, що найбільш частотною відмінністю на рівні морфології (161 випадок) є вживання непрямого особового займенника *us* замість звичного *me*. Наприклад: *Speaker 1: But my flatmates are kind of teaching us to cook now.*

Speaker 2: Mm-mm, so then you often eat dinner with your flatmates?

Така заміна займенника простежувалась і на позначення прямого та непрямого додатка в реченні. Характерно, що в представників 60–70-х і 90-х рр. у мовленні носіїв діалекту з високим соціокультурним рівнем така морфологічна особливість не простежується. Це можна пояснити малою кількістю інформантів цих груп, які брали участь в опитуванні. Проте щодо 2000-х рр., то тут навпаки респонденти на найвищому соціокультурному рівні зареєстровано найбільш частотне вживання займенника *us* замість стандартного *me* – 48 випадків. При цьому таке відхилення виявлено переважно в мовленні молодого покоління, що належить до вікових груп А і Б.

Наступною за частотністю морфологічною особливістю ПСД Англії є використання локальної заперечної форми *do – divvent/divn't*, яка простежується в 115 випадках. Наприклад: *Speaker 1: Do you think there's a lot of people who are sort of drawing the dole?*

Speaker 2: Wey divn't know I think there's about fifty percent of them now.

Найчастіше це відхилення трапляється в мовленні чоловіків низького соціокультурного рівня (31 випадок, вікової групи Б (18 разів) поміж опитуваних у 60–70-х рр. ХХ ст.). У наступних часових проміжках проведення інтерв'ю використання *divvent/divn't* було притаманне мовцям із середнім соціокультурним рівнем. Зазначимо, що гендерний аспект характеризується щодо 90-х і 2000-х рр. протилежними даними: у 90-х рр. минулого століття зафіксовано 16 випадків використання жінками локальної форми *do*, у той час як у 2000-х у мовленні чоловіків її зафіксовано в 14 випадках.

Уживання маркованих присвійних займенників першої особи однини та множини простежується в усіх досліджуваних роках із однаковою частотністю. Тобто, в мові носіїв ПСД Англії, які взяли участь в опитуванні, зареєстровано 79 форм *me* замість стандартних *my* і 79 локальних *wor* замість *our*. Наприклад: *Speaker 1: Used to start work at five o'clock in the morning it was horrible.*

Speaker 2: I just used to think – me mam n dad'd be in bed on a Saturday.

Speaker 1: No it's not how we know each other. Me and (NAME) have known each other like, all wor life. Speaker 2: Really?

Установлено також, що найчастіше обидві форми присвійних займенників зафіксовано в мовленні жінок незалежно від їхнього соціокультурного рівня та віку. Водночас часовий проміжок проведення інтерв'ю вносить свої корективи. Найчастіше це відхилення спостерігалось у 2000-х рр. і найменше – у 90-х. Спираючися на ці результати, можна припустити, що використання *me* та *wor* як присвійних займенників спростовує два поширених уявлення про діалекти, а саме: 1) найчастіше відхилення виявлене в мовленні представників чоловічої статі; 2) поступове стирання локальних особливостей у мовленні носіїв діалекту.

Під час аналізу матеріалів дослідження виявлено, що представникам північного сходу Англії притаманна тенденція до заміни вказівного займенника *that* в однині та *those* у множині на непрямий займенник третьої особи множини *them*. Переважно таке заміщення відбувається у фразях обставини часу зі словами *day, year*. Наприклад: *Speaker 1: I cannot revise them days.*

Speaker 2: Some kind of mental block.

Зазвичай це відхилення простежується в мовленні представників старшого віку та низького соціокультурного рівня. У 2000-х рр. таке використання займенника *them* відзначене в чоловіків вікової групи Д і в жінок групи Е. У період 60–70-х рр. минулого століття *that* та *those* замінювали інформанти вікових груп Е у чоловіків і Г у жінок. У відповідях респондентів 90-х рр. ця особливість діалекту фактично відсутня.

Ще одне заміщення в системі займенників ПСД Англії простежується на прикладі непрямого займенника першої особи множини *us*. Носії цього різновиду мови в певних випадках віддають перевагу використанню прямого займенника першої особи множини *we*. Наприклад: *Speaker 1: Like, one of we always had the same chair.*

Speaker 2: Yeah I used to have that.

Характеризуючи це відхилення від стандарту англійської мови, зазначимо, що воно здебільшого притаманне мовленню представників низького та середнього соціокультурних рівнів. У 2000-х рр. таку особливість зафіксовано на всіх соціокультурних рівнях, проте загальна кількість уживань прямого займенника першої особи множини *we* незначна – усього вісім випадків від загальної кіль-

кості проаналізованого матеріалу. Цікаво, що шість із восьми випадків використання *we* замість *us* у цей період припадають на мовлення жінок.

Щодо особового займенник *you*, то в стандартній англійській мові цю форму займенника використовують на позначення другої особи однини, другої особи множини та другої особи однини в непрямому відмінку. Мешканці північного сходу Англії мають власні форми цього багатофункціонального займенника: *ye* та *yous*. Остання може замінювати «*you*» як другої особи множини та другої особи однини в непрямому відмінку. Наприклад: *Speaker 1: She was like 'Do yous all understand (pause) why yous are being told off?'.*

Speaker 2: Ah no way.

Speaker 1: That is true.

Speaker 2: That is true (tu) what ye on about you'd be lost without me.

Speaker 1: But now like for Sunday, they've been warned like any trouble and that's it yous have had it there's not even any chances with yous.

Speaker 2: Aye.

Найчастіше в мовленні носіїв ПСД можна зустріти форму *yous* та *ye* на позначення другої особи множини і другої особи однини. Кількість зафіксованих випадків становить 46 і 42, відповідно. Значно рідше заміщення *you* у ролі другої особи однини у непрямому відмінку – 19 випадків. Характерно, що 72 випадки заміни *you* із загальних 106 припадають на 2000-ні рр.

Особливості змін системи модальних дієслів практично не зафіксовано в ході цього дослідження. Виняток тут складає використання *maybe* замість *may* на позначення можливості в реченнях. Наприклад: *Speaker 1: I mean he's only six you know so I'll maybe complain later on.*

Speaker 2: (laughter) Yes.

Випадки використання *maybe* відзначено лише в мовленні представників чоловічої статі. Уживання *will* на позначення дозволу та локальної форми заперечення *winnet* не встановлено. Це пов'язано, на нашу думку, з контекстом самих розмов і звичкою інформантів скорочувати допоміжне або модальне слово, а не заперечну частку.

Для підвищення наочності морфологічні особливості ПСД Англії віддзеркалено нами у вигляді табл. 1, яка побудована на ознаках часового проміжку функціонування діалекту, а також статі та соціокультурного рівня його носіїв.

Таблиця 1

Показники морфологічних відхилень північно-східного діалекту Англії

Роки	Соціо-культурний рівень	Стать	<i>will</i> на позначення дозволу	<i>maybe</i> на позначення можливості	<i>winnet</i>	<i>divvent</i>	<i>us</i> замість <i>me</i>	<i>me</i> замість <i>tu</i>	<i>ye</i> замість <i>you</i>	<i>yous</i> замість <i>you</i>	<i>yous</i> замість <i>you 2</i>	<i>we</i> замість <i>us</i>	<i>wor</i> замість <i>our</i>	<i>them</i> замість <i>that/those</i>	Усього
1960–1970-ті	високий	чол.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		жін.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	середній	чол.	0	1	0	12	5	0	0	2	2	4	3	4	33
		жін.	0	0	0	1	1	0	0	1	0	2	0	0	5
	низький	чол.	0	0	0	31	13	3	0	3	1	10	3	15	79
		жін.	0	4	0	19	12	16	1	9	3	20	17	21	122
1990-ті	високий	чол.	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	3
		жін.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	середній	чол.	0	1	0	6	12	0	0	0	0	3	3	0	25
		жін.	0	0	0	16	11	1	0	6	4	9	5	2	54
	низький	чол.	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	2
		жін.	0	0	0	2	6	0	0	1	0	5	7	3	24
2000-ні	високий	чол.	0	0	0	1	28	3	12	2	1	0	4	2	53
		жін.	0	0	0	0	20	12	5	9	2	1	5	1	55
	середній	чол.	0	0	0	14	17	2	1	1	1	0	3	1	40
		жін.	0	0	0	5	17	23	1	5	1	2	21	0	75
	низький	чол.	0	1	0	7	14	5	11	4	1	1	0	12	56
		жін.	0	0	0	0	4	14	11	3	1	4	7	7	51
Всього			0	7	0	115	161	79	42	46	18	61	79	69	677

У мовленні носіїв ПСД Англії досліджуваних нами інтерв'ю також виявлено шість типів синтаксичних відхилень, зафіксованих у 763 випадках, і відображено в табл. 2.

Таблиця 2

Показники синтаксичних відхилень північно-східного діалекту Англії

Роки	Соціокультурний рівень	Стать	<i>a one</i>	Скорочення допоміжного/модально дієслова у запереченнях	Подвійне заперечення	Правило північного підмету	Модальне дієслово + <i>can/could</i>	Числівник + іменник в однині	Усього
1960–1970-ті	високий	чол.	0	1	0	1	0	2	4
		жін.	0	2	0	0	0	0	2
	середній	чол.	0	5	2	7	4	13	31
		жін.	1	14	0	4	1	3	23
	низький	чол.	2	25	9	20	13	35	104
		жін.	2	21	7	60	17	42	149
1990-ті	високий	чол.	0	3	0	1	0	4	8
		жін.	0	0	0	2	0	3	5
	середній	чол.	0	14	0	36	0	5	55
		жін.	0	17	7	28	0	16	68
	низький	чол.	1	0	1	2	0	1	5
		жін.	1	2	3	7	2	7	22
2000-ні	високий	чол.	1	63	2	5	0	19	90
		жін.	1	36	1	2	0	8	48
	середній	чол.	2	4	1	8	0	3	18
		жін.	1	30	4	0	0	6	41
	низький	чол.	1	11	3	3	0	36	54
		жін.	3	0	1	24	0	8	36
Всього			16	248	41	210	37	211	763

З табл. 2 випливає, що найчастіше синтаксичні правила англійці північного сходу порушують, скорочуючи в заперечних реченнях допоміжне або модальне дієслово, а не власне заперечну частку *not*, як це прийнято в стандартній англійській мові. Наприклад: *Speaker 1: Yes that's funny that because you know a lot of people correct their (interruption) kids about this. Speaker 2: She'll not take any notice of them.*

Дещо незвичні, на нашу думку, частотні показники відхилень у їх співвіднесенні з часовим проміжком функціонування діалекту та соціокультурним рівнем його носіїв. Так, у 60–70-х рр. скорочення в заперечних реченнях допоміжного або модального дієслова, а не власне заперечної частки *not*, простежуємо переважно у мовців із низьким соціокультурним рівнем. Натомість у 90-х рр. це скорочення здебільшого притаманне респондентам середнього соціокультурного рівня, а у 2000-х – інформантом із високим соціокультурним рівнем. Це, імовірно, пояснюється прагненням інформантів високого соціокультурного рівня до соціально-етнічної самоідентифікації, а також загальновідомим зростанням культурного рівня англійців.

Наступне за чисельністю використання числівників із іменниками часу та грошових одиниць в однині й «правило північного підмета» (211 та 210 зафіксованих відхилень, відповідно). Перша особливість переважно зареєстрована в мовленні представників середнього і старшого віку низького й середнього соціокультурних рівнів. Найчастіше в однині із чисельником уживається іменник *year*. Наприклад: *Speaker 1: Is that the first job you did what happened when you left school did you do (pause) (interruption) apprenticeship?*

Speaker 2: I was on the dole for a couple of months ... then we did day release for two year and that was (pause) basically that took till you were twenty and that's when you came out of your time.

Відповідно до «правила північного підмета» мовці використовують дієслова із закінченням *-s* у теперішньому часі з усіма підметами, представленими іменником або займенником *I*. Наприклад: *Speaker 1: At the next table. I says 'couple of fellows sitting there'.*

Speaker 2: Yeah.

Характерно, що у 2000-х рр. «правило північного підмета» реалізується практично лише із займенником *I* у фразі *I says*, що властиво для мовлення жінок старшого віку (вікова група E, низький соціокультурний рівень).

Стосовно дуже популярного в Англії подвійного заперечення, то його функціонування підтверджує позицію Б. Кортманна [3, с. 483], який указував, що таке порушення синтаксичної організації стандартної англійської мови здебільшого властиво для мовлення мешканців Півдня, ніж Півночі країни. У ході нашого дослідження виявлено лише 41 випадок подвійного заперечення. Наприклад: *Speaker 1: You didn't have nowt then though did you?*

Speaker 2: No.

Зазначимо, що частота цього відхилення незначна й рівномірна в мовленні представників усіх досліджуваних проміжків часу.

Використання двох модальних дієслів, коли одне з них *can* або *could* вважається характерною рисою системи модальних дієслів діалекту північного сходу Англії. Наприклад:

Speaker 1: I might could manage it.

Speaker 2: Yes uh-huh.

Проте результати нашого дослідження засвідчують, що така особливість перебуває, скоріше, у пасивному вжитку мовцями цього регіону. Це відхилення виявлено переважно в інтерв'ю 60–70-х рр. у вигляді відповіді на запитання інтерв'юера про допустимість такого вживання модальних дієслів, а не в живому мовленні респондентів.

Грамматичним відхиленням у системі артикля ПСД Англії притаманне використання неозначеного артикля *a* зі словом *one* перед яким не стоїть прикметник, як це було б правильно з погляду стандартної англійської мови. Наприклад: *Speaker 1: Well a one with more security.*

Speaker 2: You're thinking that's pretty important in fact.

Таке використання неозначеного артикля найчастіше у 2000-х рр., а саме: дев'ять випадків із шістнадцяти зафіксованих.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Узагальнивши викладене вище, можна прогнозувати, що в доступному для огляду часі граматичні відхилення від стандартного варіанта англійської мови простежуватимуться в носіїв діалекту всіх соціокультурних рівнів, статі й вікової групи та відповідно до відомих законів діалектичного розвитку мови залишатимуть діалектові певні шанси збереження свого статусу і продовження існування на лінгвістичній мапі Англії.

Джерела та література

1. Anderwald L. Negation in Non-standard British English / Liselotte Anderwald. – L. ; N. Y. : Routledge, 2002. – 345 p.
2. Beal J. C. English Dialects in the north of England: morphology and syntax / J. C. Beal // Varieties of English I : The British Isles. – Berlin : Mouton de Gruyter, 2008. – P. 373–403.
3. Kortmann B. Synopsis: morphological and syntactic variation in the British Isles / B. Kortmann // Varieties of English I: The British Isles. – Berlin : Mouton de Gruyter, 2008. – P. 478–496.
4. McDonald C. Modal verbs in Tyneside English / C. McDonald, J. Beal // Journal of the Atlantic Provinces Linguistics Association, 1987. – P. 42–55.
5. The Talk of the Toon archive [Electronic resource]. – Mode of access : <http://research.ncl.ac.uk/dectee/toon/about.html>

Колесник Марина. Грамматические отклонения северо-восточного диалекта Англии. В статье на основе анализа материалов архива интервью представителей северного востока Англии «Talk of the Toon» установлено наличие существующих грамматических отклонений в речи носителей указанного диалекта. С учетом временных интервалов функционирования диалекта в рамках исторического периода 1960–2000-х годов, а также пола, возраста и социокультурного уровня его носителей автором сформированы матрицы частотных показателей морфологических и синтаксических отклонений северо-восточного диалекта Англии. Приведены характерные примеры фрагментов интервью, содержащие типичные морфологические и синтаксические отклонения в речи носителей диалекта. Даны относительные характеристики частотности изученных отклонений, сопровождаемые комментариями причин их порождения и тенденций функционирования в речи информантов. Спрогнозировано закономерность дальнейшего развития диалекта как составляющей английско-го языка.

Ключевые слова: северо-восточный диалект, анализ, морфологические и синтаксические особенности, перспективы функционирования.

Kolisnyk Maryna. Grammatical Aberrations in the Language of English North-Eastern Dialect. In the article on the basis of analysis of the data from the interview archive of English north-eastern representatives «Talk of the Toon» the occurrence of grammatical aberrations in the speech of the mentioned dialect speakers was established. With regard for time intervals of the dialect functioning within the historical period of 1960–2000 years as well as gender, age, and dialect speakers' sociocultural level, the author has built the frequency rates matrix of morphological and syntactical aberrations in the English north-eastern dialect. Examples of interview fragments were provided, the ones containing typical morphological and syntactical aberrations in the speech of dialect speakers. Relative characteristics of the studied aberrations frequency as well as upon the reasons of their origin and functional tendencies in the informants' speech were given. Further development mechanism of the dialect as a part of English language was forecasted.

Key words: English north-eastern dialect, analysis, morphological and syntactical characteristics, functional prospects.

Стаття надійшла до редколегії
31.03.2014 р.

УДК 811.111'373.7

Еліна Коляда

Фразеологічні одиниці на позначення чесності й нечесності в сучасній англійській мові

У статті здійснено спробу виявити англійські фразеологічні одиниці, що позначають чесність і нечесність у сучасній англійській мові. На сучасному етапі розвитку лінгвістики антропоцентричний напрям усе частіше привертає увагу лінгвістів. Актуальність дослідження зумовлена спрямованістю сучасних мовознавчих студій на поглиблене вивчення людини як мовної особистості й носія морально-етичних якостей. Серед досліджуваних одиниць виокремлено фразеологізми, які слугують для опису чесною людиною та її поведінки, а також фразеологічні одиниці, які позначають нечесність, нечесну людину та її вчинки.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, чесність, нечесність, моральна цінність, позначення.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасний етап розвитку мовознавства характеризується спрямованістю лінгвістичних досліджень на поглиблене вивчення особливостей і функціонування фразеологізмів [1; 2; 6]. Подібно до слів фразеологізми виконують номінативну функцію – позначають предмети, ознаки, дії навколишньої дійсності [3, с. 173].

Фразеологічні одиниці (далі – ФО) сучасної англійської мови досить численні. Вони характеризуються великою різноманітністю і щодо своєї морфологічної структури, і щодо семантики, і щодо сфер та джерел формування. Але, незважаючи на цю різноманітність, потрібно відзначити той факт, що значна частина ФО поєднана однією спільною рисою, а саме їх зорієнтованістю на людину, на різноманітні сфери її діяльності або, інакше кажучи, їх антропоцентризмом.

Об'єктом нашого дослідження обрано англійські ФО на позначення чесності й нечесності.

Мета статті – виявити й систематизувати корпус цих англійських ФО. Оскільки ми трактуємо фразеологію в широкому розумінні цього слова [4, с. 148], то відносимо до фразеологізмів прислів'я, приказки й відтворювані в готовому вигляді одиниці (приповідки, афоризми, порівняння), що відповідають багатьом критеріям фразеологізмів – відтворюються в готовому вигляді, мають постійну граматичну структуру та компонентний склад, є образними.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Моральні якості особистості найяскравіше проявляються в царині спілкування, де реалізується духовний потенціал людини. Для досягнення успішної взаємодії в спілкуванні потрібні знання ролі моральних цінностей, розумне використання моральних принципів і норм. Серед ознак, які визначають цінність людини, одне з перших місць посідають її моральні якості: доброта, милосердя, чесність, скромність тощо.

Поняття «цінність» використовують у філософії та соціології для позначення об'єктів, явищ та їх властивостей, а також абстрактних ідей, які втілюють у собі узагальнені ідеали й постають завдяки